

Correcties

R.J. Holtman – versie 12 juni 2006

Titel: 18 eeuwen Meten en wegen in de Lage Landen

Auteur: G.J.C. Nipper

Uitgever: Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen, 2004

ISBN: 90.5730.280.2

Nipper heeft een werk willen schrijven waarin de gegevens over de ijkers in bepaalde plaatsen en streken worden gecombineerd met de aldaar gebruikte maten en gewichten. Hiertoe heeft hij zijn onderzoeksgegevens aangevuld met:

- J.M. Verhoeff, De oude Nederlandse maten en gewichten. Amsterdam, 1983;
- overige bronnen met metrieke omrekeningen van voormetrieke maten en gewichten.

Allerlei kleine en grote (zinloze en soms irritante) afrondingen door Nipper heb ik ongemoeid gelaten; het zou deze correctielijst veel langer hebben gemaakt. Verder neemt hij niet alle gegevens uit Verhoeff over. Beide boeken zijn dus complementair, waarbij ik Verhoeff betrouwbaarder acht.

Verhoeff daarentegen neemt in zijn boekje bij veel plaatsen ook de vierkante roede op, die door Nipper (terecht) niet wordt opgenomen in zijn lijsten.

De aanduiding voor 'liter' is 'l' en geen 'L'. Reactie van Nipper: Sinds een jaar of acht is het internationaal toegestaan de hoofdletter L te gebruiken, i.p.v. de kleine letter l, indien deze tot verwaarring zou leiden. Hetgeen in de tabellen het geval zou zijn geweest.

De correcties worden in twee lijsten weergegeven: correcties op de tekst en correcties op de opmaak. Ze worden voorafgegaan door het paginanummer. Openstaande zaken volgen aan het eind.

Correcties op de tekst

14 3e alinea, 3e regel: 3,3 kubieke decimeter = 3,5937 kubieke decimeter?

15 kopje 'Romeinse rijk', eerste inspringing: 'unica' -> 'uncia'.

een-na-onderste regel: 'unica' -> 'uncia'.

16 3e regel van onderen: 'achttiende' -> 'zeventiende'.

20 7e regel van boven: '237,5' -> '327,5'.

21 3e alinea, 6e regel van boven, 'Spiegler' -> 'Spichal' (maar Nipper is het hier niet mee eens).

22 2e alinea boven het kopje 'Frankrijk', 5e regel: 'Bremense' -> 'Bremer'.

23 4e alinea, die begint met 'Onder koning Jan de Goede', wordt verwezen naar de 'Pile de Charlemagne'. Dit gewicht is niet tussen 1330 - 1364 maar pas tegen het einde van de vijftiende eeuw gemaakt. Zie het tijdschrift 'Le Système métrique', p. 1096, waar een bron wordt geciteerd die vermeldt dat dit gewicht in maart 1500 werd gecontroleerd. Bovendien is deze stijl sluitgewichten vanaf het eind van de vijftiende eeuw gemaakt en afwijkend van de eerder gemaakte soorten sluitgewichten.

Reactie van Nipper: Er was sprake van een oergewicht dat onder Jan de Goede werd vervaardigd. Dit gewicht is inderdaad eind 15e eeuw vervangen door de 'Pile de Charlemagne'. Deze paragraaf is in de loop van de tijd iets teveel ingekort.

23 4e alinea, 7e regel: 'Conservatoire'.

26 relatieschema, twee blokjes in het midden (boven en 1 niveau lager): 'unica' -> 'uncia'.

29 onderschrift 'Bremense' -> 'Bremer'.

39 6e regel van onderen: 'partijen zwaarder' -> 'partijen lichter'. Nipper is het hier niet mee eens.

44 2e alinea, 9e regel, opmerkingen bij de lage nauwkeurigheid van de balansen rond 1600: de Zeeuwse Dormant, het standaard sluitgewicht van Zeeland in 1612, werd geijkt in 1589 door Lenaert van de Gheere. Het gewicht is goed beschermd opgeborgen en weinig gebruikt. Enkele jaren geleden zijn de kleinste acht onderdelen gewogen en vergeleken

met het troois pond van 492,168 g. De diverse onderdelen hebben een afwijking van -0,09% tot en met +0,08%; de grootste afwijkingen doen zich voor bij de kleinste gewichten. Dit is maar een beetje slechter dan een doos à la Prieur gewichten (fijne weging) in hetzelfde museum, geijkt in 1820, waarvan de afwijkingen tussen -0,07% en +0,06% liggen.

Reactie van Nipper: Natuurlijk waren er nauwkeurige balansen, maar ik houd staande wat ik geschreven heb.

- 54 4e alinea, 2e regel: 'ellematen'. Idem 5e alinea, 1e regel.
- 54 5e alinea, 2e regel: 'Workumse' -> 'Workumer'.
- 56 2e regel van onderen, kolom 'Bijzonderheden': 'houtvoet'; onderste regel, zelfde kolom: '1/12 koningsroede'.
- 57 1e regel, kolom 'Bijzonderheden': 'Amsterdamse scheepsvoet'.
- 57 2e, 3e en 5e regel verwijderen; dit is hypothetisch. Met de houtvoet en scheepsvoet werd niet in roeden gerekend; de landmeters deelden de roede in 10 'voeten' om gemakkelijker te kunnen rekenen.
- 57 9e regel van boven, regel 'Last', ref '41' -> '42'.
- 57 17e regel van boven, regel 'Meetkorf (turf)', ref '41' -> '42'.
- 57 18e regel van boven, regel 'Schuit (turf)': 1 'meetkorf (turf)' is gehoopt ongeveer 140 l; 70 meetkorven (gehoopt) is dan bijna 10 kubieke meter.
- 57 20e regel van boven, 'Halve zak' -> 'Zak'.
- 57 2e regel van onderen: 'koningsvoet' -> 'koningsroede'; idem onderste regel.
- 57 onderste regel: '260' -> '360'.
- 62 onderste regel moet zijn: 'Pondemaat / 4520 vierkante meter / 200 vierkante roede (4,73 m).
- 63 Haskerland, roede van 3,82 m verdeeld in 13 voet van 29,6 cm: toeschrijving van Nipper. Pondemaat, 240 vierkante roeden, 1 roede = 4,04 m: lijkt eerder op 270 vierkante roeden, 1 roede = 3,82 m. Toeschrijving van Nipper? Mad, 360 vierkante roeden, 1 roede = 4,04 m: lijkt eerder op 400 vierkante roeden, 1 roede = 3,82 m. Toeschrijving van Nipper?
- 65 de merken, gepubliceerd in 'Meten en wegen in Friesland' ontbreken...
- 68 Lemsterland, roede van 4,75 m is voor turf, roede van 3,85 m is landroede.
- 69 Opsterland, morgen: alleen voor Gorredijk.
- 69 Rauwerderhem i.p.v. Rouwerderhem.
- 71 Stavoren, Veestal = 918 m², niet het tienvoudige.
- 72 Tjerksteradeel -> Tietjerksteradeel
- 73 Vlieland: roede van 3,68 m, bron 42 (i.p.v. 41).
- 73 Weststellingwerf: roede zowel voor veen als weiland in gebruik. Lopenstal: bron 42 i.p.v. 41.
- 74 Wonseradeel, maten: bron alle drie 42 i.p.v. 44. Pondemaat van 4100 m² is te groot, volgens bron 42 is dit 3648 m². Mad is niet te vinden in bron 42.
- 75 Wymbritseradeel: de maten hebben als bron 42, niet 44. Roede is 12 voet Rijnlants, niet 13 voet Fries.
- 77 2e streepje, 'Hunzingo' -> 'Hunsingo'.
- 79 2e alinea, 6e regel: 'Farnsum' -> 'Farmsum'.
- 81 kopje IJkwerkzaamheden, 2e alinea, 2e regel: 'Hunzingo' -> 'Hunsingo'.
- 83 Appingedam, voet en ton worden niet in Verhoeff genoemd.
- 85 kopje De Zeven Karspelen, 1e regel: 'Het Zand' -> 't Zandt' Het 'pond' van 433 gram bestond niet; het pond van 462 gram was 30 lood (van de 32) die een Troois pond woog. 'Eenrum' -> 'Eenum'.
- 85 Eenrum, Roede is 14 voet en 7,5 duim, niet 14 voet.
- 85 Garrelswear, Roede van 13 voet = 13 voet + 6 duim.
- 86 kopje Leermens...: 'Het Zand' -> 't Zandt'; 'Zeereep' -> 'Zeerijp'.
- 86 Leermens, Gras is 360 vierkante roede, de roede 12 voet.
- 86 kopje Aadorp -> 'Adorp'
- 86 Adorp: Roede = 15 voet + 7,5 duim.
- 86 Aduard: Voer = 2,05 m³.

- 86 Aduard: voet = 29,22 cm, zoals elders in Groningen. Of gaat Nipper uit van de grote maat en wordt deze in 'hapklare' brokken ingedeeld zodat een langere voet ontstaat dan elders? Gewoonlijk zijn de kleine maten de basis voor een maatstelsel.
- 86 Aduard: 1 roede = 15 voet + 10,5 duim.
- 87 kopje 'Bellingwolde', 2e regel, kolom 'Metrieke w.': '2,05 roede' -> '2,05 m'.
- 87 kopje Bellingwolde, laatste regel: 'Embdener maat' -> 'Emder maat'.
- 87 kopje Bierum, el: '68 cm' -> '67 cm' (op basis van de aangegeven voeten en duimen).
- 87 Brede -> Breede.
1 Roede = 14 voet + 5,5 duim.
- 87 kopje Doezum: de opgaven uit ref. 41 zijn hier verkeerd weergegeven.
1 gras = 240 vierkante roede = 2000 tred = 0,57 ha.
1 mad = 2500 tred = 300 vierkante roede = 0,71 ha.
1 gras = 2000 tred zodat een tred 2,87 vierkante meter is.
De Roede meet 16 voet + 9 duim.
- 87 kopje Doornwerd -> 'Toornwerd'.
Roede = 16 voet + 1 duim.
- 87 Dorkwerd: 1 roede = 15 voet + 9,5 duim.
- 88 Dijkshorn (bij Ten Boer): Roede = 15 voet + 2 duim.
- 88 Enum -> Eenum.
- 88 Ezinge: 1 roede = 17 voet + 2,5 duim.
- 88 't Faan: 1 roede = 15 voet + 3,75 duim.
- 89 Feerwerd: komt niet geheel overeen met Ezinge (de roede wijkt licht af).
- 89 Fransum: roede van 4,25 m is niet in bron 47 te vinden.
- 89 'Garmerswolde' -> 'Garmerwolde'.
1 Roede = 14 voet + 11 duim.
Landroede van 16 voet x 0,2922 m (per voet) = 4,68 m.
- 89 Garnwerd: 1 roede = 15 voet + 9 duim.
- 89 Godlinze: derde vermelding Roede schrappen.
- 89 Grijpskerk: eerste Roede = 16 voet + 1 duim; tweede Roede = 15 voet + 11 duim.
Vermelding van de lengtes van de voet schrappen (zoals bijna overal in de provincie Groningen).
- 90 kopje 'Grotegast (zie Doornwerd)' kan vervallen.
- 90 Den Ham: 1 roede = 15 voet + 9 duim.
- 90 Hellum: 1 roede = 15 voet + 9 duim.
- 90 Hoogkerk: 1 roede = 14 voet + 2 duim.
- 91 Huizinga bij Fraam -> Huizinge.
De roede wordt door Verhoeff opgegeven als 16 voet (4,67 m) maar door Holtman als 16 voet + 5 duim = 4,80 m. Nipper gaat met de laatste mee.
- 91 Lagemeeden (i.p.v. Leegemedede of Lagemedede): 1 roede = 16 voet + 9 duim.
- 91 de vermelding hier van Leermens overlapt deels met die van p. 86.
- 91 Leens: 1 roede = 15 voet + 6 duim.
- 91 Lettelbert: de 2e roede van 14 voet meet 14 voet + 2 duim.
- 92 kopje 'Lukslaswolde' -> 'Lucaswolde'
- 92 Lutjegast: de eerste roede meet 16 voet + 9 duim, geen 12 voet.
- 92 Maarslag: de roeden zijn resp. 14 voet + 7 duim, 14 voet + 8 duim en 14 voet + 1 duim lang.
- 92 Marum: 1 roede = 14 voet + 6 duim.
- 93 Meden, 1 Roede = 4,65 m = 16 voet
- 93 Mensingeweer: 1 roede = 14 voet + 7,5 duim.
- 93 Middelbert: 1 roede = 14 voet + 11 duim.
- 93 Middelstum: 1 roede = 16 voet + 5 duim.
- 93 Midwolde: 1 roede = 14 voet + 2 duim.
- 93 Noordhorn: 1 roede = 15 voet + 6 duim.
- 94 Noordwolde: de tweede roede is 14 voet + 11 duim.
- 94 Obergum: de tweede roede meet 14 voet + 6 duim.
- 94 Onderwierum: 1 roede = 15 voet + 3 duim.
- 95 Oterdum: het eerste deimt (ook wel gras geheten): verplaats "'ordinaris' 1618" naar de plek achter 'gras'; dit 'gras' hoort 'deimt' te zijn.

- 95 Opende: 1 roede = 16 voet + 6 duim.
95 Pieterburen: 1 roede = 14 voet + 6 duim.
95 kopje 'Post Ten' -> 'Ten Post' of 'Post, Ten'.
Er zijn uiteindelijk 3 roeden te vinden voor Ten Post: 15 voet, 14 voet + 1 duim (in 1697) en 14 voet + 11 duim (naar Jan van Zürich).
- 96 Ranum: 1 roede = 14 voet + 4 duim.
96 Raskwerd -> Rasquert.
96 Saaksumhuizen -> Saaxumhuizen.
1 roede = 14 voet + 6 duim.
- 96 Sauwerd: de tweede roede meet 15 voet + 11,5 duim.
97 Stitswerd, de tweede roede = 16 voet + 6 duim.
97 kopje 'Sebaldeburen (zie Hellum)' liever omzetten in aparte gegevens voor Sebaldeburen; ze liggen in geheel verschillende delen van de provincie. Nipper is het hier niet mee eens.
98 kopje 'Tenboer' -> 'Ten Boer' of 'Boer, Ten'.
De eerste roede meet 15 voet + 2 duim.
98 kopje 'Tenpost' -> 'Ten Post' of 'Post, Ten'. Bovendien is dit kopje ook al vermeld op pp. 95 - 96.
98 kopje 'Tezinge' -> 'Thesinge'.
98 Tjum (Winsum) -> Tijum.
99 Tjamsweer: de eerste roede meet 14 voet + 1,75 duim; de tweede 14 voet + 4,5 duim.
99 Usquert: 1 roede = 14 voet + 7 duim.
De lange roede en het hieruit berekende juk kan ik niet in mijn bronnen vinden.
- 99 Vierhuizen: de eerste roede meet 14 voet + 6 duim; de tweede roede 15 voet + 6 duim.
100 Visvliet: 1 roede = 16 voet + 8,5 duim.
100 Warffum: de eerste roede = 14 voet + 7 duim; de tweede 15 voet + 6 duim.
100 Warffumburen: de eerste roede = 15 voet + 6 duim, de tweede 14 voet + 6 duim.
100 Wehe: 1 roede = 15 voet + 9 duim.
100 Weiwerd: de eerste roede meet 14 voet + 6,25 duim.
101 Westerdijkshorn: 1 roede = 14 voet + 11,5 duim.
101 Westerwiltwerd: 1 roede = 16 voet + 4 duim.
101 Winschoten: zie Meeden.
101 de Wolddijk: de eerste roede meet 14 voet + 11 duim; de tweede 14 voet + 10 duim.
101 Woltersum: de tweede vermelding van de roede kan vervallen.
101 kopje 'Zandeweer (zie Het Zand)' -> 'Zandeweer (zie 't Zandt)'.
102 Zuidwolde: de roede is 14 voet + 10,5 duim.
104 kopje Bestuur, 3e alinea, 8e regel: 'Baflo' -> 'Balloo'.
107 Assen, dagmat: 1 dagmad = 1,5 morgen; dagmad = 6800 m².
108 Coevorden: de metrieke waarde van Morgen en Dagwerk zijn omgewisseld.
109 Dwingelo: lengte- en oppervlaktematen: zie Steenwijk, niet Beilen.
110 Meppel: omvat o.a. 'Hoogeveen'.
110 Nieuwveen -> Nijeveen.
117 Almelo: 1 spint = 8,25 liter.
117 het tweede merk met de verticale balk is niet van Deventer maar van Dordrecht.
118 Deventer, schepel 16e eeuw: bron is niet 33 maar 41.
120 kopje Kampen: het merk is ondersteboven afgebeeld (poortgebouw met schild schuin voor de poortopening).
120 kopje Kampen, 3e regel: 'zijn' -> 'haar'.
122 Salland: Morgen = 1,23 ha; 1 hond = 100 vierkante roede = 0,205 ha.
124 Twente: voet -> roede.
126 3e regel boven de tabel: met '26-9-26' wordt het jaar 1726 bedoeld.
133 Apeldoorn, 2e 'Rode' -> 'Roede'.
135 Arnhem, pond van 494 g: niet in Verhoeff (ref. 41) vermeld.
137 Bredevoort: pond onder de 25 en boven de 25 kg: er zal bedoeld zijn 50 pond?
138 kopje Buren, ijkers, 4e en 5e regel: vermoedelijk wordt bedoeld vanaf 50 pond en kleiner dan 50 pond. De vermelding van kilogram (kg) is fout.
Tussenkopje ontbreekt voor de eenheden.
139 kopje Doesburg, 2e regel: 'vroeger' -> 'vroeger'.
139 Doesburg: 1e voet = 28,3 cm.

- 140 Doornspijk: Morgen = 600 vierkante roede = 1,15 ha. 1 Mud gezaaid = ca. 0,76 ha.
- 141 kopje Elburg, tabel van eenheden, 1e en 2e regel: vermoedelijk wordt bedoeld vanaf 50 pond en kleiner dan 50 pond. De vermelding van kilogram (kg) is fout. Verhoeff meldt echter onder / boven 25 pond!
- 141 Elburg: 'Maat' is echter een ongenoemde maat.
'el' zijnde 'Rhijnland' klopt niet met Verhoeff (bron 41).
'voet' zijnde '2 voet en 2 duim' niet in Verhoeff (bron 41) te vinden. Dit zal de lengte van de el moeten zijn.
Kortom: kolom Bijzonderheden van 'el' en 'voet' zijn verwisseld.
Verhoeff vermeldt voor 'voeder' 0,14 ha, waaruit 'gres', 'mud' en 'morgen' resp. zijn: 0,28 ha / 0,57 ha / 0,85 ha (en geen m²).
- 143 Harderwijk, 'mud' van 106 liter: bron 41 i.p.v. 59.
Bron bij 'spint = 25 vierkante roede' is 41 i.p.v. 42.
- 144 's-Heerenberg: tabel ijker: referentie '41' -> '59'.
- 144 's-Heerenberg': de laatste 5 maten kunnen onmogelijk bron 42 en 50 hebben, vermoedelijk is 41 bedoeld.
- 147 Nijmegen, 'last' = 2003 liter = 18 malder: lijkt eerder 3006 liter te zijn.
'Halfje' van 0,33 liter is niet voor kalk maar voor graan.
'Ton' van 107 l is voor kalk.
- 148 Nijmegen, roede van 3,79 m = 14 voet (verwijder '14 voet' na 'houtvoet').
- 148 2e regel van onderen: 'Heerkens' -> 'Heeckerens'
- 149 Tiel, de eerste drie eenheden hebben vast niet bron 16.
- 149 kopje Tielerwaard, 3e en 4e regel (3x): 'Zaltbommel' i.p.v. 'Zalt-Bommel'.
Idem de tabel, onderste en een-na-onderste regel. Nipper is het hier niet mee eens.
- 151 Veluwezoom, voet van 41,3 cm zal 31,3 of 31,4 cm zijn.
- 151 Zaltbommel: 'Bomel of Bommel'.
- 152 2e regel van boven: 'doortaan' -> 'doorstaan'
- 155 Zutphen, spint, bron 49 zal 41 zijn.
Schepel steenkool = 48,6 l.
'kezelinge' -> 'kiezelinge'
'halve traston' -> 'traston'
- 159 kopje 'Bestuur', 4e alinea, 4e regel: 'Rheden' -> 'Rhenen'
- 163 Abcoude, El = 68 cm -> 66,7 cm (Verhoeff)
Vierendel -> Vierendeel
- 164 Amersfoort: Ton / 170 L ca. / 10 emmer -> '10 emmer' komt niet voor bij Verhoeff.
- 164 Amersfoort: Ton = 12 mingel / emmer van 131 L; mingel = 4 pot: klinkt ongeloofwaardig.
- 164 Amersfoort: Pond (ton?) van 505 L en 560 L, moet 0,505 en 0,56 L zijn, zonder de vermelding van '(ton?)'.
- 165 Nederhorst den Berg: '500 meter hoge heuvel' -> '5 meter hoge heuvel'.
- 166 Oudewater: 45,2 L is een andere opgave voor het schepel, die echter wordt samengetrokken met 'meelmaat zie Gouda' in Verhoeff. Splitsen dus.
- 167 kopje 'Utrecht': het merk is Haskerland in Friesland, geen Utrecht.
- 167 5e regel van onderen, kolom 'functie': 'stenen kannen'.
- 168 Utrecht, 'Hendrik Bruijn' -> 'Hendrik Buijn'.
- 168 Utrecht: Last / Mud / Schepel / Spint: niet te vinden in referentie 62 (zie ook voor deze referentie Meten & Wegen pp. 1264 - 1267).
Last is uit andere bron afkomstig; Mud / Schepel / Spint uit bron 41.
- 168 Utrecht: Mud = 105 L en Schepel = 26,4 L: dubbel vermeld.
- 168 Utrecht: 'Maat' mosselen: de naam van de maat is ongenoemd bij Verhoeff.
- 169 Utrecht, na 'Aam' voor raapolie volgt 'Kan'; hierbij hoort ook 'raapolie' te staan.
- 171 Wijk bij Duurstede: Ton 'groente, fruit' -> 'aardappelen, fruit'
- 172 IJsselstein, Achel van 39 en 37 L; dit zijn gemiddelden, zie Verhoeff.
- 177 Beek: verwijzing naar Echt (in het noorden); Verhoeff verwijst naar Heerlen (in het zuidoosten).
- 177 Berg: verwijzing naar Heerlen; Verhoeff verwijst deels naar Heerlen, deels naar Maastricht.
- 177 Besel -> Beesel.

- 177 'Bocholz': onzeker of hier 'Bocholtz' of 'Bocholz' bedoeld wordt, maar de plaatsjes liggen zeer dicht bij elkaar.
- 177 Bocholz, Roede: 4,53 cm -> 4,53 m.
- 178 kopje 'Brunsum' -> 'Brunssum'.
- 178 Cadier: verwijzing 'Echt' -> 'Mheer'.
- 178 'Elslo' -> 'Elsloo'.
- 178 'Geul' -> 'Geulle'.
- 179 kopje 'Grondsveld' -> 'Gronsveld'.
- 179 Gronsveld, regel 'vierkante kleine roede': verwijder '1 vierkante grote roede'.
- 180 Heerlen: de 'voet' is niet in Verhoeff te vinden onder Heerlen, mag wel vermoed worden.
- 180 Heerlen: 'Gelach(ter)' -> 'Gelacht(er)'.
- 180 'Heijthuizen' -> 'Heijthuysen'
- 181 Maasbracht: 'Echt' -> 'Maastricht', waarbij gewicht (pond = 452 g) apart vermeld moet worden.
- 182 'Talie', bron is 41.
- 182 Mud '734 L' -> '633,7 L'.
- 183 Mheer, 'Vat' is een maat zonder naam uit Heerlen.
- 183 Mheer, 'Kan 1,44 L' aanvullen met 'bier'; 'Voet 29 cm' -> 'bier' verwijderen.
- 183 Meijel: gewicht zie Roermond.
- 183 'Montfoort' -> 'Montfort'.
- 183 Montfoort: onder Roermond worden geen maten voor natte waar genoemd, dus de verwijzing van Verhoeff loopt dood. Nipper, p. 183 verwijst zonder opgave van reden naar Maastricht, 1 vat ? = 23,34 l (graanmaat).
- 183 'Nieuwstad' -> 'Nieuwstadt'. Verhoeff verwijst naar Weert en Maastricht.
- 183 'Obicht' -> 'Obbicht'. Verhoeff verwijst naar Weert en Maastricht.
- 184 Oirsbeek: ongenoemde maat uit Maastricht, zou 'vat' kunnen heten.
- 184 'Papenhove' -> 'Papenhoven'. Verhoeff verwijst naar Weert en Maastricht.
- 184 Posterholt: Verhoeff verwijst naar Weert en Maastricht.
- 185 Roermond, Kanton: 'met uitzondering van Montfoort en Maasbracht' hoort bij 'Pond'; 'Montfoort' -> 'Montfort'.
- 185 Roermond: Vat is 27,3 L.
- 185 Roermond: 'Achel / 44 L / 4 vat' -> 'Achel / 44 L / 4 kwartier'
- 185 Roosteren: Verhoeff verwijst naar Weert en Maastricht.
- 187 Stevensweert: Verhoeff verwijst naar Weert en Maastricht.
- 187 kopje 'Stramproy': 'A* 1572' -> 'A^o 1572'.
- 187 Thorn: 'Maat' (2x) is een ongenoemde maat.
- 188 kopje 'Venlo': het merk is Haskerland in Friesland, geen Venlo.
- 188 kopje 'Venlo', hele kolom 'Bijzonderheden': denk voor het mannelijke teken een sterretje (* = geboren) en het vrouwelijke teken een kruis († = overleden). Nipper: dit is zo uit het origineel overgenomen.
- 191 5e alinea, 1e regel: 'Bourgondiën' -> 'Bourgondië'
- 205 Breda, Botermaat: '506 g' -> '586 g'.
- 206 Breda, 'Ton / 310 L / (bier) Dordrecht' is niet te vinden bij Verhoeff.
- 206 Breda, 2x 'Maat' voor brandhout: is een ongenoemde maat.
- 206 Breda, 'Roede (korte) 3,10 m' -> 'Roede (korte) 3,40 m'.
- 208 Roosendaal: Lopen van 21,6 L (Breda) niet in Verhoeff te vinden. Vermoedelijk vermenging met 'lopen zaad' als oppervlaktemaat van 0,215 ha.
- 210 'Berchem' -> 'Berghem'.
- 211 Blaarthem: 'Vat 17,3 L' -> 'Vat 16,27 L'
- 212 3e regel van onderen: 'na 1804' -> 'in 1804'.
- 215 de tinnen stadskan van Eindhoven, gemaakt door Michiel Beens, 1740, geijkt met het wapen van Eindhoven, gepegeld en een gat links in de hals, heeft een inhoud van 1 Eindhovense kan, ca. 1,68 liter. Inv.nr. MKE 1981.01.5108. Museum Kennemerland, Eindhoven.
- 217 kopje 'Gerwen': 'Nunen' -> 'Nuenen'.
- 220 kopje 'Hoogemierde': 1e regel: afbreken als 'Hooge-mierde'.
- 223 'Maaren' -> 'Maren'.
- 223 kopje 'Mierlo', 1e regel: '1861' -> '1681'.
- 3e regel: 'na 1804' -> 'in 1804'

- 223 onderste regel: kolom 'Periode' vullen met '1804-'.
224 kopje 'Nunen' -> 'Nuenen'.
224 kopje 'Nunen', 1e regel: 'Na 1804' -> 'In 1804'.
225 kopje 'Oerle', 2e regel: 'Na 1804' -> 'In 1804'.
226 2e tabel, kolom 'Bijzonderheden', 6e regel: aanhalingsteken openen -> aanhalingsteken sluiten (zie voorbeeld 4e regel).
227 'Reuzel' -> 'Reusel'.
227 3e regel van onderen, kolom 'Metrieke w.': '21,6' -> '21,6 L'.
227 Riel: 'Lopen' zie Breda, maar Verhoeff vermeldt 'schepel zie Breda' en die verwijst naar een zoutmaat.
228 'St. Michelsgestel' -> 'St. Michielsgestel'.
228 kopje 'Sint Oedenrode', 7e regel: 'na 1804' -> 'in 1804'.
230 kopje 'Veghel': 'Na 1804' -> 'In 1804'.
237 's-Hertogenbosch, 'Mouwer / 147 L': onderverdeling in 8 sester niet bij Verhoeff te vinden. Vermoedelijk wordt bedoeld: 1 mouwer = 5 schepel.
237 's-Hertogenbosch, '(Hamer)voet' is bij Verhoeff alleen als 'Voet' te vinden.
238 Heusden, 'Voet' is niet bij Verhoeff te vinden, of deze moet afgeleid zijn van de vlaktemaat van Rijnland.
239 Nievaart en de Klundert: 'Gemet = 130 vierkante roede' klopt vermoedelijk niet.
234 Woudrichem, Schepel, '96 in een last' -> vermoedelijk '69 in een last'.
253 Goes, El = 69 cm: de verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
254 Hulst, Pond, Gent: verwijzing naar '16' klopt niet.
255 Goes, Zak = 80,1 liter: bij Goes vermeld als 79,8 liter.
255 4e regel van onderen: '25 kg' -> '50 pond'.
257 Middelburg, Pond = 492 g: de verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
263 8e regel van onderen: '50 kg' -> '100 pond'.
265 Wolphaarsdijk -> Wolphaartsdijk
265 Yerseke: 'overige maten' verwijzing is niet te vinden bij Verhoeff.
267 Zierikzee, Vat = 34,8 en 38,9 L: 'vat' en '38,9' kloppen niet met de bronvermelding Verhoeff.
267 Zierikzee, Molenzak: verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
267 Zierikzee: 'El / 70 cm / 16 talie': het laatste is niet te vinden in Verhoeff.
267 Zierikzee: Voet / 31,5 cm / Rijnland': verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
267 Zierikzee: Houtvaam: 357 m² -> 3,57 m².
282 kopje 'Haarlem', 3e regel: 'Hij' -> 'Zij'.
286 cursieve tekst, 2e regel van onderen: 'ongels' verduidelijken met '[unsters]'.
291 Den Briel, 'Spint' + onderverdeling in 'Pint'; 'Achtendeel': verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
292 Den Briel: 'Achtendeel / 35 L / zout': de verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
292 Den Briel: 'Morgen' = 9100 m² = 2 gemet; 'Gemet' = 4500 m² = 3 lijn.
292 kopje 'Delfshaven', 2e regel: '1870' -> '1780'.
294 onderste regel, kolom 'ref': '212' -> '121'.
295 Delft, 'Pint / 0,99 L / bier': verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
296 Delft, Kinnetje en Buitelaartje: 'L' -> 'kg'
296 Dordrecht: 'Achtendeel' -> 'Achel / schepel' (zie Verhoeff)
297 Dordrecht, Roede: 'Rhijnland' -> 'Rijnland'.
299 Goedereede: pond van 494 en 366 g wordt niet bij Verhoeff genoemd.
302 Gouda, 'Last': vermoedelijk 28 'grote zak' = 3004,4 liter, in plaats van 2003 'kleine zak' = 2003 liter.
302 kopje 's-Gravenhage': het merk is veel te breed getrokken.
303 2e tabel, 8e regel, 2e kolom: '1,1 g' -> '1,1 L'.
304 's-Gravenhage, Kop = 3 maatje -> '3 mutsje'
304 's-Gravenhage: Vadem: 2,9 m² -> m³.
305 2e tabel, 1e regel: 'pond 366 g' -> 'pond 466 g'.
307 Leerdam, 'Droge en natte maten, zie Gorinchem': niet in Verhoeff te vinden.
309 Leiden, pint 120 L -> '1,20 L'. Zie Nipper (1993) bijlage 12.
313 'Poortugal' -> 'Poortugaal'.
313 Poortugaal: 'Spint / 8,2 L' -> 'Spint / 9,2 L'.

- 316 4e streepje: 'wigenhout' -> 'wilgenhout'.
318 Rotterdam, 2e vermelding van Pond: 'ca 5 steen' -> '1/5 steen'
320 Schiedam, pond = 494 g: is niet terug te vinden in Verhoeff.
321 Schoonhoven, bij 'Achel / 35,8 L' verwijderen: 'Van Swinden'.
Bij 'Achel / 36,4 L / 1572' toevoegen: 'Van Swinden'
328 Alkmaar, Roede van 3,40 m, door Verhoeff vermeld als 3,35 m; Voet van 28,3 cm, door Verhoeff vermeld als 27,9 cm.
328 Alkmaar: duim = 2,36 cm: verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
328 Alkmaar: 'voet / 3,36 m / molenmakersmaat', vreemde afstand en de verwijzing naar Verhoeff klopt niet.
328 2e tabel, 1e regel: 'voor 1630' -> 'voor 1679'.
330 2e tabel, 8e naam, kolom Bijzonderheden: 'letters I G' -> 'letters P P'.
330 2e tabel, 10e naam, kolom Bijzonderheden: 'letters I D' -> 'letters I D V'.
331 Amsterdam, Ton (108 L) en Mingel (1,3L), beide 'kalk 1621': worden niet genoemd in Verhoeff.
332 Amsterdam: 'Ton / 172 L / 8 kan' -> 'Ton / 172 L / 8 steekan'
Volgende regel: 'Kan' -> 'Steekan'.
Twee regels verder: '1,5 kan' -> '1,5 steekan'.
Volgende regel: 'Kan' -> 'Steekan'.
332 Amsterdam: 'Ton / 62,4 L / 4 kan / zeep': niet bij Verhoeff te vinden.
Volgende regel: 'Kan / 15,6 L / zeep': idem onvindbaar.
332 Amsterdam: 'Tobbe / 76,8 L / vis 1608': niet bij Verhoeff te vinden.
332 Amsterdam: 'Vat, Halfvat, Vierendel, Steekan (bier achttiende eeuw): niet bij Verhoeff te vinden.
332 Amsterdam: 'Ton / 155 L / 2 anker' -> 'Ton / 155 L / 4 anker'.
332 Amsterdam: 'Anker / 38,8 L / 2 kan' -> 'Anker / 38,8 L / 2 steekan'.
Volgende regel: 'Kan' -> 'Steekan'.
332 Amsterdam: 'Kan / 19,4 L / 20 mingel': niet bij Verhoeff te vinden.
Volgende regel: 'Mingel / 1 L': idem.
332 Amsterdam: Ton, Halfvat, Vierendel, Kit (bier Dordrecht): niet bij Verhoeff te vinden.
332 Amsterdam: 'Vat / 860 L / 76 aam / olijf- en zaadolie' -> '76 aam' moet zijn 'ca. 6 aam'.
333 Amsterdam, 'El / 70 cm / Luiks' -> 'El / 70 cm / Brugs'.
334 Barsingerhorn: in de kolom 'Onderdelen' bij 'Achel' en 'Roede' moeten de gegevens 1 regel naar beneden zakken.
334 Barsingerhorn: Achel = 40,1 L.
334 De Beemster: Koehooi '13,4 L' -> '13,4 m³'.
335 Broek in Waterland: Morgen: '1075 m²' -> '10735 m²'.
335 Broek in Waterland: Deimt of mad: '715 m²' -> '7157 m²'.
338 8e regel van boven: spatie tussen 'Brief' en 'van'.
339 Enkhuizen, Pond / 492 g / Troois, waaggewicht: komt niet voor bij Verhoeff.
339 Enkhuizen, Vat / 125 L ca. / haring: komt niet voor bij Verhoeff.
340 Gees(m)erambacht: in de opsomming ontbreekt Zuidscharwoude.
340 Graft: 'voet / 28,5 cm' -> 'voet / 28,9 cm'.
341 Grootebroek: 'natte waren / Hoorn' -> 'oliemaat / Hoorn' (zoals in Verhoeff vermeld).
341 Haarlem, in de opsomming: 'Sparwoude' -> 'Spaarnwoude'.
342 Haarlem: 'Maat / 38,9 L / meel': de naam van de maat is niet genoemd, dus 'Maat' schrappen.
343 Haarlem: 'Roede / 3,07 m / 11 voet / idem scheepmakers': komt niet voor bij Verhoeff; verwijzing klopt dus niet.
343 kopje 'Hilversum', 2e tabel, 6e regel, kolom 'Onderdelen': '10/12 voet' -> '10 of 12 voet'.
344 eerste streepje, 2e regel: 'biert' -> 'bier'.
345 1e regel: 'allen' -> 'alle'.
346 Hoorn: 'Kop / 1,06 L / idem zeventiende eeuw' -> 'Kop / 1,06 L / idem'; 'zeventiende eeuw' dient naar de volgende omschrijving (Achel) te verhuizen.
346 Hoorn: 'Maat / 0,17 L / garnalen, opgehoopt': de maat had geen naam, dus niet 'Maat' vermelden.
346 Hoorn: 'Halve kam' -> 'Halve kan'.
348 Medemblik: 'Roede / 3,20 m' -> 'Roede / 3,915 m'.

- 349 Monnickendam: 'Pond / 494 g / Amsterdam' wordt niet bij Verhoeff genoemd.
- 350 Naarden: 'Last / 3003 L / 22 mud' -> wordt niet in Verhoeff genoemd.
- 350 Naarden: 'Zak / 68,3 L / 2 schepel' -> 'Zak / 68,4 L'; over een onderverdeling van deze maat spreekt Verhoeff niet. Daarmee komen 'Schepel / 34,1 L / 4 spint' en 'Spint / 8,53 L' in het luchtledige te hangen.
- 350 Naarden: 'Schepel / 27,8 L / 35 spint' -> 'Schepel / 27,8 L / 35 pint' en de volgende regel: 'Spint / 0,79 L' -> 'Pint / 0,79 L'.
- 352 Oostzaan: 'Roede / 4,82 m' -> 'Roede / 3,99 m'.
- 354 kopje 'Schellinkhout', 1e regel: 'Sybekarspel' -> 'Sijbekarspel'.
- 356 Westzaan: 'Morgen / 11980 m²' komt niet voor bij Verhoeff onder Westzaan, wel onder Banne van Westzanen, maar dan zonder metrieke opgave.
- 358 Zandvoort: 'Maat / 1,5 en 2,5 L / gort' -> de naam van de maat is niet genoemd, dus 'Maat' weglaten.
- 362 kopje 'Maten en gewichten', 2e alinea, 3e regel van onderen: 'in Noordelijke' -> 'in de Noordelijke'.
- 363 2e alinea, 4e regel: '1916' -> '1816'.
- 364 2e regel onder de merken: 'afbeelding a' -> 'afbeelding b'.
- 364 onderste regel, noot '131' is vermoedelijk '132'.
- 366 kopje 'Provincie West-Vlaanderen': 'IJperen' -> 'Ieper'.
- 373 noot 8: 'Kronieken 2:4-3' -> '2 Kronieken 4:3'.
noot 18: R. Spichal, 'Bronzetaufbecken des Mittelalters', Ingolstadt, 1999, 26 pp.
noot 22: 'Nederlandsche' -> 'Nederlandse'.
noot 34: 'Andr.eae' -> 'Andreae'.
- 374 noot 41: 'Verhoef' -> 'Verhoeff'.
noot 42: '1988' -> '1992'.
noot 46: 'Landdr.ost' -> 'Landdrost'.
noot 49: 'Dr.entse' -> 'Drentse'.
noot 50: 'Holtman' -> 'Holtman'.
noot 52: 'Dr.enthe' -> 'Drenthe'.
noot 64: 'Nederlandsche' -> 'Nederlandse'.
noot 65: 'document,(1950)' -> 'document (1950)'.
- 375 noot 90: 'Mr..' -> 'Mr.'.
noot 99: 'deell' -> 'deel I'.
noot 106: 'Dordr.echt' -> 'Dordrecht'.
noot 107: '157,163' -> '157, 163'.
noot 111: 'Andr.eÆ' -> 'Andreae'.
noot 114: 'Barendr.echt' -> 'Barendrecht'.
noot 117: 'Tesamen' -> 'Tezamen'.
noot 122: 'Mr..' -> 'Mr.'.
noot 123: 'Gouda,(1917)' -> 'Gouda (1917)'.
noot 125: 'Mr..' -> 'Mr.'.
noot 136: 'bijdr.agen' -> 'bijdragen'.
noot 143: 'Dr.ucker' -> 'Drucker'.
noot 144: 'Mr..' -> 'Mr.'.
noot 148: 'Dr..' -> 'Dr.'.
noot 149: 'Nederlandsche' -> 'Nederlandse'.
noot 153: 'Nederlandsche' -> 'Nederlandse'.

Correcties op de opmaak

- 24 kopje 'Midden-Europa', een-na laatste regel: 'Beierese' -> 'Beierse'.
- 36 9e regel van onderen: 'Utrecht' niet afbreken.
- 77 9e regel van onderen: 't Zandt' (het aanhalingsteken staat verkeerd om).
- 120 kopje Hardenberg, 1e regel: 'Utrecht' niet afbreken.
- 129 3e alinea, 3e regel: 'Utrecht' niet afbreken.
- 158 2e regel: 'Utrecht' niet afbreken.
- 160 kopje 'Massa', 2e alinea, 3e regel: 'in 't uijtleveren' (aanhalingsteken sluiten).
- 182 4e regel, 'Maastricht' of 'Maas-tricht'.

- 217 kopje 'Haaren': afbreken als 'Hooge-mierde'
- 231 kopje 'Wintelre', na 3e regel van de tabel een extra regel ruimte.
- 283 2e regel van onderen: 't zij' moet een aanhalingsteken sluiten vooraf krijgen. Reactie van Nipper: De tekst begint bij 'Poorteren en einigt bij anderen', waar een enkel aanhalingsteken zou moeten staan.
- 284 1e regel: voor 'des' een aanhalingsteken openen.
- 306 kopje 'Leimuiden': een lange horizontale streep voor dit kopje plaatsen.
- 320 1e regel boven de tabel: eerste haakje weg.
- 329 halverwege de tabel, Cornelis Claesz, de ster achter 1599 en de opmerking '1497' bij Bijzonderheden: laten vervallen.
- 350 kopje 'Muiden', tabel, eerste regel: ster achter '1810' verwijderen.

Openstaande zaken

- 14 5e alinea, 5e regel: 'Kon. 29: 6' -> de boeken 1 Koningen en 2 Koningen hebben resp. 22 en 25 hoofdstukken; wordt misschien bedoeld 1 Kronieken 29: 7 ? Nipper weet het niet.
- 19 kopje 'Frankische rijk', 6e regel: '1 digiti' -> '1 digitus'?
- 90 Houwer Hamrik: de eerste roede meet 15 voet + 6 duim, de tweede roede meet 15 voet. Waarom twee verschillende lengtes voor de voet?
- 91 Humsterland: de roede van 4,48 m zou in Groninger voeten 15 voet + 3 2/3 duim zijn. Waar ligt het verschil?
- 113 bij de vier streepjes: Vollenhove is het Eerste Kwartier, Twente het tweede en Salland het derde. Nipper is het hier niet mee eens.
- 278 is er bewijs gevonden dat de jaarletterreeksen op gewichten in de pas liepen met die op de inhoudsmaten en loodkopgewichten? Dat zou me enorm helpen met het determineren van laatstgenoemde voormetrische voorwerpen uit Amsterdam. De vorm van de jaarletters op de (messing) gewichten komt niet overeen met die op de overige voorwerpen. Nipper weet het niet, verwijst naar Zevenboom.
- 316 2e regel boven tabel: 'stadswapen en jaartal' -> 'stadswapen en jaarletter'? Nipper: stadswapen en jaartal: zwaar gewicht / stadswapen en letter: licht gew., maten, ellen.
- 373 noot 8: welk boek 'Koningen' wordt bedoeld, 1 of 2? En klopt bovendien dan het genoemde hoofdstuk + vers?
- 375 noot 110: 'Huizingaa' -> 'Huizinga' ?

versie 12 juni 2006